

УДК 94(73+519.5)"18"

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5984.2025/2.32>**Черкащенко О. О.**

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

ДИПЛОМАТИЧНА МІСІЯ Р. В. ШУФЕЛЬДТА ДО КОРЕЇ ТА УКЛАДЕННЯ ПЕРШОГО КОРЕЙСЬКО-АМЕРИКАНСЬКОГО ДОГОВОРУ

У статті розкрито дипломатичну місію коמודора Роберта В. Шуфельдта (1822–1895) до Кореї, що завершилася укладенням першого корейсько-американського договору 22 травня 1882 року. Проаналізовано передумови дипломатичних контактів США із Чосоном, починаючи з 1876 року, коли через Канхваський договір Японія спричинила активізацію інтересу західних держав до Корейського півострова. Показано роль сенатора Аарона Сарджента у формуванні законодавчої бази для відправлення спеціальної комісії та залучення Японії як посередника в початковому етапі американської дипломатії.

Визначено, як попередній досвід Шуфельдта – його участь у військово-морських акціях біля корейських берегів у 1860-х, місії в Гавані й конфіденційна дипломатія в Мексиці – зумовив рівень підтримки його кандидатури американською адміністрацією. У статті подано хронологію місії: формування ескадри на борту «Ticonderoga», дії в Африці, Близькому Сході та Східній Азії, з акцентом на взаємодію з Японією, Китаєм і корейським урядом. Одна з ключових тез – необхідність посередництва зовнішніх акторів у тиску на Сеул, так як прямий американський контакт натрапив на спротив через обмеження японсько-корейського договору.

Визначено, що особливістю переговорів стало залучення цинського впливу: особисті контакти Шуфельдта з віце-прем'єром Лі Хун Чаном допомогли переконати Пекін підтримати інтереси США. Місія кульмінувала в дипломатичному маневру, коли за підтримки китайських представників на кораблі «Swatara» було проведено переговори з уповноваженими Чосону, що завершилися підписанням шести примірників «Договору про дружбу, торгівлю і екстериторіальну юрисдикцію».

У статті висвітлено інноваційну модель ведення дипломатії через багатостороннє кредитування впливу – альтернативу до «білого флоту» Перрі. Автор доводить, що успіх Шуфельдта полягав у комплексі заходів: залученні регіональних гравців, дипломатичному тиску та використанні формальних ознак васального впливу Цинської імперії. У статті детально показано процес ранньої постави США у Східній Азії, показуючи, як стратегія хиткої дипломатії й ефективного регіонального лобізму стала передумовою встановлення довгострокових відносин між Чосоном і Сполученими Штатами.

Ключові слова: Шуфельдт, Корея, Китай, США, Східна Азія.

Постановка проблеми. Сучасний стан міжнародних відносин характеризується, серед іншого, зростанням напруженості у відносинах між США, Росією та Китаєм навколо т. зв. «корейського питання». Ця проблема особливо загострилася у зв'язку із фактичною участю північнокорейського режиму у війні в Україні на боці Москви. Це істотним чином вдарило по «статус кво» інтересів, встановлених після закінчення Корейської війни (1950–1953). У зв'язку із цим стають актуальними дослідження історії міжнародних відносин навколо Кореї.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Реалізуючи мету статті, ми спиралися, насамперед мемуарам американського дипломата та флотоводця Роберта В. Шуфельдта [5] (1822–1895), який

у 1882 р. успішно реалізував проект встановлення офіційних відносин між США та Кореєю. Ця праця уявляє собою докладний опис його дипломатичної діяльності, процес встановлення контактів із корейською, а також китайською та японською владою.

Також у статті використані наукові роботи західних науковців-дослідників американської політики у Кореї та у Східній Азії у другій половині XIX ст. Насамперед слід відзначити праці Т. Деннета [1; 2], В. Гріффіса [3], Ч. Пауліна [4].

Постановка завдання. Метою статті є розгляд процесу становлення міждержавних стосунків між Сполученими Штатами та корейською державою Чосон на початку 80-х рр. XIX ст.

Виклад основного матеріалу. Канхваський договір між Японією та корейською державою

Чосон 1876 р. виступив вирішальним імпульсом для активізації інтересу провідних західних держав, зокрема Сполучених Штатів, до Корейського півострова. Ця подія спричинила початок характерного для другої половини XIX ст. дипломатичного суперництва між західними країнами за право укласти угоду з Сеулом на зразок японсько-корейської.

Процес підготовки до американсько-корейського дипломатичного зближення стартував наприкінці 70-х рр. XIX ст. Зокрема, 8 квітня 1878 р. сенатор республіканець, прибічник активізації тихоокеанської політики США Аарон А. Сарджент (1827–1887), голова Сенатського комітету з питань військово-морських справ, ініціював розгляд резолюції, яка мала надати президентові повноваження щодо формування спеціальної комісії для напрацювання двостороннього договору з Кореєю. Сарджент покладав великі сподівання на співпрацю у цьому питанні із «дружньою Японією» [4, с. 477].

Резолюція Сарджента зводилася до наступного:

1) вона уповноважувала президента Сполучених Штатів створити спеціальну комісію або дипломатичну місію для укладення договору з Кореєю;

2) у якості мети вказувалося розширення торговельних, політичних та дипломатичних зв'язків США в Східній Азії;

3) у документі акцентувалася увага на можливості досягнення домовленостей за посередництва Японії, яка на той момент уже встановила нерівноправні відносини з Кореєю після Канхваського договору 1876 р. [5, с. 477–478].

Невдовзі викладену у спеціальному документі ініціативу передали до сенатського комітету із зовнішніх справ. Паралельно у військово-морському відомстві США ухвалили рішення про формування комерційно-дипломатичної місії до низки країн Східної Азії, серед яких була й Корея. Її очолити було доручено комодору Роберту В. Шуфельдту.

Завдяки попередній участі у військово-морських операціях поблизу корейських берегів у 60-х рр. XIX ст., цей авторитетний флотоводець здобув репутацію компетентного експерта з питань Східної Азії. У другій половині 70-х рр. XIX ст. він користувався повною підтримкою адміністрації президента Резерфорда Хейза (1877–1881).

Роберт Вілсон Шуфельдт народився 1822 р. в окрузі Датчесс, штат Нью-Йорк. Іще в юному віці він розпочав морську службу, отримавши у 17 років звання мічмана на військовому кораблі. Протягом

п'ятнадцяти років служби у флоті він набув значного досвіду, після чого перейшов у цивільне мореплавство. Займався морською торгівлею, курсуючи між Нью-Йорком і Ліверпулем, а згодом очолив флотилію, яка забезпечувала комерційне перевезення між Нью-Йорком та Новим Орлеаном.

У цей самий період Шуфельдт активно виступав проти рабства, публікуючи матеріали аболіціоністського характеру. У 1860 р. він оприлюднив викривальну статтю про работоргівлю між Кубою та африканським узбережжям, що привернуло до нього увагу федерального уряду [3, с. 435].

На початку Громадянської війни (1861–1865) президент Авраам Лінкольн (1809–1865) призначив Шуфельдта генеральним консулом США в Гавані. У 1862 р. він отримав завдання здійснити конфіденційну дипломатичну місію до окупованої французами Мексики [4, с. 477].

У 1863 р. Шуфельдт повернувся до флоту, де був призначений на посаду комодора. Упродовж завершального етапу Громадянської війни він командував ескадрою на східному узбережжі, брав участь у стратегічно важливих військових операціях, зокрема при захопленні острова Морріс і форту Вагнер. Після війни Шуфельдт продовжив виконання військово-дипломатичних завдань. Зокрема, у 1867 р. він здійснив свій перший візит до Чосону з метою отримання компенсації за загибель там американських матросів.

Його високий авторитет у військово-політичних і дипломатичних колах зумовив вибір Шуфельдта на роль спеціального посланця США в Азії та Африці. Місія, покладена на нього, нагадувала за концепцією попередню експедицію комодора Метью Перрі (1794–1858) до Японії. У другій половині 1878 р. було сформовано ескадру, флагманом якої став військовий корабель «Ticonderoga» [4, с. 477].

У грудні 1878 р. Шуфельдт прибув до африканського узбережжя, де виступив посередником у вирішенні територіального конфлікту між Ліберією та британськими колоніями. Також було налагоджено дипломатичні контакти з вождями острова Анжуан (Коморські острови). «Ticonderoga» став першим американським кораблем, який пройшов вгору річкою Євфрат до Перської затоки.

Завершивши місію в Африці та на Близькому Сході, Шуфельдт навесні 1880 р. прибув до Східної Азії, відвідавши 26 березня Гонконг, а 5 квітня – Нагасакі [4, с. 477], де і розпочався до дипломатичного діалогу з Сеулом.

Головною метою перебування Шуфельдта на корейському півострові було відновлення

переговорного процесу щодо відкриття Чосону для іноземної торгівлі, перерваного після невдалих контактів 1871 р. Проте, як зауважував американський історик Чарльз Паулін, Шуфельдт не поділяв оптимістичних очікувань уряду США стосовно самостійного прориву в перемовинах. Тому він, за підтримки американського посла в Японії Вільяма Бінгема (1830–1909), звернувся до японського міністра закордонних справ з проханням про сприяння. Зокрема, він клопотав про надсилання листа до корейської влади з закликом допомогти його дипломатичній місії [4, с. 478].

Проте японське Міністерство закордонних справ відмовилося надати підтримку американському представнику. Бінгем поінформував Шуфельдта, що міністр іноземних справ Японії Іноуе Каору (1836–1915) не рекомендував американську дипломатичну місію корейському уряду, оскільки вважав, що це може негативно вплинути на виконання положень японсько-корейського договору 1876 р. Сановник зауважив, що влада Чосону продовжує ставитися ворожо до представників західних держав [4, с. 479; 5, с. 479].

Водночас Іноуе Каору погодився надіслати японським дипломатам у Кореї листа з проханням підтримати місію Шуфельдта. Зокрема, він передав рекомендаційного листа японському консулу в Пусані Кондо Масукі, якого призначили після відкриття консульства в 1880 р. [4, с. 479].

Американська ескадра прибула до Пусану, що розташований у південно-східній частині корейського півострова приблизно за двісті миль від Сеулу, 4 травня 1880 р. Наступного дня Шуфельдт відвідав японське консульство, де передав Кондо Масукі листа від свого керівника та попросив його надіслати звернення від імені США до корейського королівського двору із проханням розпочати переговори.

Проте через добу японський консул повідомив, що губернатор Пусану, до якого він звернувся з проханням передати американське послання до Сеулу, відмовився це зробити, посилаючись на відсутність відповідних повноважень. Через це 11 травня Шуфельдт повернувся до Йокогами, де знову намагався вплинути на японський уряд для передачі листа корейському монарху [4, с. 479]. Однак ця стратегія не принесла бажаних результатів.

Тим не менш, комодор Шуфельдт продовжував шукати дипломатичні шляхи тиску на корейський уряд. Влітку 1880 року, очікуючи на результати японських зусиль, він познайомився в Нагасакі з китайським консулом У Циню, якого переконав звернутися до впливового чиновника Цинської

імперії Лі Хун Чана (1823–1901) з повідомленням про намір США укласти договір із Чосоном.

У відповідь Лі Хун Чан, відзначивши своє знайомство з Шуфельдтом, запросив його до літньої столиці Цинської династії – Тяньцзіня для конфіденційної зустрічі, під час якої висловив підтримку американським зусиллям щодо укладення угоди з Чосоном. Він також пообіцяв використати свій вплив на корейський уряд для сприяння початку переговорів [Цит. по: 4, с. 482]. Імовірно, таким чином Лі Хун Чан прагнув підкреслити роль Цинської імперії у політичних процесах Кореї, хоча раніше Пекін демонстративно дистанціювався від відповідальності за дії Сеулу [5, с. 482].

Шуфельдт розглядав подальше військово-морське співробітництво з Китаєм як ключовий чинник, що міг би сприяти тиску на Сеул і відкриттю Чосону. Він продовжував підтримувати контакти з Лі Хун Чангом, який був прихильником залучення американських експертів до модернізації китайського флоту.

Проте проєкт Шуфельдта з підтримки військово-морської модернізації Цинської імперії в обмін на її вплив у питанні відкриття Кореї не завершився на цьому. Він активно шукав підтримки у Вашингтоні, і в березні 1881 р. державний секретар Джеймс Блейн таємно направив комодора в Пекін як військового аташе. Це призначення трималося в секреті навіть від посла США в Цинській імперії.

Разом з донькою Мері, яка виконувала обов'язки секретаря, Шуфельдт знову прибув до Шанхаю 21 червня 1881 р. і невдовзі поїхав до Тяньцзіня, де знову зустрівся з Лі Хун Чангом. Останній повідомив, що нещодавно спілкувався з впливовим корейським чиновником, якому розповів про переваги договору між США та Чосоном. Лі Хун Чанг також зазначив, що написав офіційного листа до Сеулу, однак відповіді не отримав. Він порадив Шуфельдту запастися терпінням.

7 липня Шуфельдт поїхав до Пекіна для вручення вірчих грамот і повернувся до Тяньцзіня. Там він знову зустрів Лі Хун Чанга, який висловив задоволення можливим японським вторгненням і сподівався на підтримку США, посилюючи зусилля щодо налагодження контактів із корейським урядом. Лі повідомив, що надіслав до Сеулу лист із проханням призначити дипломата для переговорів з США, і очікував відповіді протягом трьох місяців, прохаючи Шуфельдта залишатися в Тяньцзіні для зустрічі з корейським чиновником [4, с. 485].

Очікуючи на відповідь з Чосону, Шуфельдт прожив у Тяньцзіні все літо і осінь 1881 р. Він

сподівався отримати посаду в китайському флоті, проте цинські чиновники уникали обговорення цього питання, хоча і приймали його рекомендації щодо розвитку морських сил. Часті візити комендора до китайських кораблів викликали у деяких іноземних дипломатів заздрість і спротив його можливому працевлаштуванню [4, с. 485].

Зрештою, під тиском інтриг, Шуфельдт відмовився від подальшої співпраці з китайським військово-морським флотом. Термін очікування відповіді від корейського уряду сплив 1 жовтня 1881 р., але жодних новин не було отримано. Ситуація стала незручною, і співробітники американської місії радили залишити Китай, однак Шуфельдт наполягав залишатися в Тяньцзині, продовжуючи очікувати звістки.

15 грудня він отримав довгоочікувану відповідь – Корея погодилася укласти договір із США. Шуфельдт негайно повідомив про це Вашингтон через американське посольство в Китаї. Державний секретар Фредерік Теодор Фрелінгхойзен призначив його офіційним представником у переговорах із Чосоном [4, с. 486].

Однак комендор розчарувався через затримку інструкцій щодо переговорів, що було пов'язано із політичною нестабільністю в США після замаху на президента Джеймса Гарфілда (1831–1881). Лише в листопаді він отримав вірчі грамоти від президента Честера Артура (1829–1886) та офіційний лист до короля Кореї, а також отримав у розпорядження корабель від контр-адмірала Азіатської ескадри. 6 січня 1882 р. Шуфельдт отримав офіційні вказівки вести переговори, головною метою яких було укладення угоди про допомогу американським судам і екіпажам поблизу корейського узбережжя. У разі позитивного настрою корейської сторони, йому було дозволено вести переговори про більш широкі угоди, включно з питаннями дружби, торгівлі, консульських представництв і екстериторіальної юрисдикції [4, с. 486].

Якщо ж корейська влада не була налаштована на поглиблення відносин, Шуфельдт мав обмежитися питанням безпеки американських громадян. Незважаючи на важливість місії, комендор відчував недостатню підтримку з боку Вашингтона, що викликало у нього розчарування. Зокрема, 20 січня 1882 року він надіслав запит про залучення викладача для експедиції, на який не отримав відповіді. За словами його біографа Чарльза Пауліна, причиною цього було незадоволення Держдепартаменту окремими діями Шуфельдта, зокрема оприлюдненням деталей дипломатичної діяльності в Китаї. Лист, який 1 січня 1882 р. комендор надіслав сенатору

Аарону Сардженту з різкою оцінкою китайського уряду і керівництва, був опублікований у пресі, що спричинило гучне невдоволення Держдепартаменту і особисто тодішнього державного секретаря Фредеріка Фрелінгхойзена (1817–1885), який недолюбливав Шуфельдта [4, с. 498].

Обмін думками з Лі Хун Чангом тривав, причому китайський сановник прагнув повернути за собою статус формального сюзерена над Кореєю, втрачений згідно з договором 1876 р. В обмін на це Лі пообіцяв підтримку американської місії.

4 травня 1882 р. Шуфельдт вирушив до Шанхаю, а потім до Чі Фу, де його чекав військовий корабель «Swatara», призначений контр-адміралом Клітцом для походу до Чосону. З ним прибув представник китайського уряду Ма Таотай, який мав контролювати інтереси Пекіну на переговорах.

О восьмій годині ранку 8 травня комендор разом із перекладачем з Китаю піднялися на борт корабля «Swatara», який вирушив у напрямку корейського узбережжя.

12 травня, неподалік від острова Розе, флагманський корабель об'єднався з іншими суднами міжнародної ескадри, до складу якої входили три китайські військові кораблі та японський канонерський човен.

Наступного дня посередник Ма, що представляв китайську сторону, запропонував Шуфельдту прийняти двох уповноважених від корейського уряду, яких призначили для ведення переговорів із Сеулу [4, с. 494].

Статус дипломатів Чосон був досить високим: головним уповноваженим виступав голова королівської ради Шін Чен, який раніше вів переговори з Японією, а його помічником був Чін Хонг Ші – член королівської ради та колишній посланець у Японії.

14 травня ці делегати разом із супроводом та перекладачем піднялися на борт «Swatara», де їх вітали салютом з трьох гармат. У відповідь корейська сторона подарувала американцям різні харчові продукти – рис, яйця, м'ясо птиці та яловичину [4, с. 494].

Наступного дня Шуфельдт разом із групою офіцерів здійснив взаємний візит до корейських уповноважених, які перебували в містечку Ін Чун, розташованому приблизно за шість миль від узбережжя. Там комендор передав корейцям президентське послання для короля.

Саме під час цієї зустрічі було остаточно узгоджено порядок проведення церемонії підписання договору між США та Чосоном, яка мала відбутися на березі неподалік від «Swatara» [4, с. 495].

Церемонія відбулася о 9:30 ранку 22 травня 1882 року. Шуфельдт, супроводжуваний офіцерами і почесною вартою з морських піхотинців під командуванням лейтенанта Спайсера, покинув флагман і прибув до місця Чемульпо, призначеного для підписання договору. У наметі його чекали Шін Чен і Чін Хонг Ші, а також китайські посадовці – Ма Таотай, адмірал Тінг і капітан Клейтон, які представляли цинський флот. Після короткої церемоніальної бесіди було підписано шість примірників договору – по три англійською та китайською мовами, усі скріплені печатками. Після цього з корабля «Swatara» пролунали двадцять один залп салюту, а Шуфельдт повернувся на флагман [4, с. 495].

Після цього комодор вважав свою місію завершеною. 24 травня «Swatara» покинула корейський берег і попрямувала до Шанхаю, куди прибуло 26 травня.

Висновки. Отже, Шуфельдту вдалося таки нав'язати корейській владі договір про встановлення торгівельних та дипломатичних відносин. На відміну від місії Перрі до Японії у 1854 р., це не вдалося реалізувати за допомогою демонстрації військової переваги. Шуфельдт був змушений, насамперед залучати комплекс дипломатичних заходів тиску, добиваючись розуміння у цьому питанні третіх держав, які мали вплив на корейський уряд. Це, зокрема, Японія, опора на яку не виправдала себе, та Цинську імперію, співробітництво з якою виявилось більш результативним. Формальної васальної залежності Сеулу від Пекіну вистачило для того, щоб корейський двір таки пішов на підписання договору із США. Подальший розгляд відносин між Сполученими Штатами та Чосоном розглядатиметься у наступних наукових статтях.

Список літератури:

1. Dennett, T. Early American Policy in Korea, 1883–1887 / *Political Science Quarterly*. 1923. Vol. 38, No. 1. P. 82–103.
2. Dennett, T. Americans in Eastern Asia: A Critical Study of the Policy of the United States with Reference to China, Japan, and Korea in the 19th Century. New York : The Macmillan Company, 1922. 725 p.
3. Griffis, W. Corea. The Hermit Nation. New York : Charles Scribner's Sons, 1882. 462 p.
4. Paullin, Ch. O. The Opening of Korea by Commodore Shufeldt / *Political Science Quarterly*. 1910. Vol. 25, No. 3. P. 470–499.
5. Shufeldt, R. W. The Opening of Korea by Commodore Shufeldt / *Transactions of the Korea Branch of the Royal Asiatic Society*. 1900. Vol. 1. Seoul : RAS Korea Branch. 486 p.

Cherkashchenko O. O. THE DIPLOMATIC MISSION OF R. SHUFELDT TO KOREA AND THE CONCLUSION OF THE FIRST KOREAN-AMERICAN TREATY

The article explores the diplomatic mission of Commodore Robert W. Shufeldt (1822–1895) to Korea, which culminated in the signing of the first Korean-American treaty on May 22, 1882. It examines the prerequisites for U.S. diplomatic engagement with Joseon, beginning in 1876, when Japan's imposition of the Treaty of Ganghwa stimulated Western interest in the Korean Peninsula. The role of Senator Aaron Sargent in shaping the legislative framework for dispatching a special U.S. commission and involving Japan as a mediator in the initial phase of American diplomacy is highlighted.

The article identifies how Shufeldt's prior experiences – including naval operations off the Korean coast in the 1860s, missions in Havana, and confidential diplomacy in Mexico – influenced the U.S. administration's support for his candidacy. A detailed chronology of the mission is presented: the formation of the squadron aboard the Ticonderoga, operations in Africa, the Middle East, and East Asia, with special attention to interactions with Japan, China, and the Korean government.

A central thesis is the necessity of third-party mediation to exert pressure on Seoul, since direct American engagement faced resistance due to limitations imposed by the Japanese-Korean treaty. The article underscores the significance of Qing influence in the negotiation process: Shufeldt's personal relationship with Vice Premier Li Hongzhang played a crucial role in securing Beijing's support for U.S. interests. The mission culminated in a diplomatic maneuver – supported by Chinese representatives – aboard the Swatara, where negotiations with Joseon's emissaries resulted in the signing of six copies of the “Treaty of Amity and Commerce with Extraterritorial Rights.”

The article presents an innovative model of diplomacy based on multilateral leverage as an alternative to Perry's “white fleet” strategy. The author argues that Shufeldt's success lay in a comprehensive approach: the involvement of regional powers, strategic pressure, and the use of formal symbols of Qing suzerainty. The study offers a detailed account of the early American position in East Asia, showing how a strategy of delicate diplomacy and effective regional lobbying laid the foundation for long-term U.S.–Joseon relations.

Key words: Shufeldt, Korea, China, United States, East Asia.